

CONSTRUCȚIA SOCIALĂ A REALITĂȚII

THE SOCIAL CONSTRUCTION OF REALITY

Lt.col. Constantin MIREANU*

Definirea realității și a mecanismelor prin care oamenii o percep este o muncă anevoioasă și plină de provocări în această epocă a post-adevărului, unde totul este relativ, interpretabil, dinamic, fără norme general acceptate. Totuși, între individ și mediul social există o relație strânsă. Acest binom constituie o construcție care integrează mintea, corpul, spiritul uman și mediul. Interacțiunea continuă dintre individ și mediul social creează realitatea care se manifestă ca un proces continuu de codificare și decodificare. Dar modul în care interpretăm o situație determină consecințele acțiunilor noastre și chiar felul în care pot evolua lucrurile, de aceea, plecând de la premise greșite, de la o interpretare greșită a unei situații, oamenii se comportă în consecință. De aceea, în materialul de față, pornind de la modul în care se formează reprezentarea individului despre mediu, societate, lume, din perspectiva neuroștiințelor, a psihologiei sociale, a sociologiei cognitive, voi trece în revistă principalele aspecte cu privire la modalitatea de construcție socială a realității.

Defining reality and the mechanisms people use to perceive it is a difficult and challenging task in this age of post-truth, where everything is relative, interpretable and dynamic, without generally accepted norms. However, there is a close relationship between the individual and the social environment. This binomial is a construction that integrates the human mind, body, spirit and environment. The continuous interaction between the individual and the social environment creates the reality that manifests itself as a continuous process of coding and decoding. The way we interpret a situation determines the consequences of our actions and even the way things can evolve, so starting from the wrong premises, from a wrong interpretation of a situation, people behave accordingly. Therefore in this paper I shall review the main aspects of the social construction of reality starting with the way the representation of the individual about the environment, society, world is formed from the perspective of neuroscience, social psychology, cognitive sociology.

Cuvinte-cheie: realitate; construcție socială; percepție; emoție; semiotică.

Keywords: reality; social construct; perception; emotion; semiotics.

Realitatea este un construct social, un proces continuu de codificare și decodificare, în care percepția ei implică înțelegerea datelor, a situațiilor, a experiențelor cu care intrăm în contact, analiza diferențelor dintre ele ori a punctelor comune astfel încât, în urma procesării acestor date, a situațiilor, într-un sistem propriu de codificare, să rezulte un întreg.

Potrivit lui John Fiske, codurile construite pe seama realității percepute nu conțin doar funcții de organizare și înțelegere a datelor, ci și funcții sociale și de comunicare¹. De exemplu, codurile pentru comunicarea nonverbală sunt gesturile, mișcărilor ochilor, expresia facială, aspectul, orientarea corpului față de interlocutor, postura, proximitatea etc.

John Searle arată că procesul prin care un individ ajunge să creadă diferite lucruri despre

lume poate fi descris ca o construcție socială a realității. Autorul face distincție între lucrurile care există pur și simplu, în modul cel mai concret, fără să fi primit din partea oamenilor o importanță simbolică, precum munții, râurile, norii etc., și lucrurile realizate de oameni, investite cu anumite simboluri sociale, care-și datorează existența tocmai valorilor atribuite de oameni, precum banii, poziția socială, metalele rare, bijuteriile etc. Astfel, atribuim coduri, simboluri, interpretări, sensuri informațiilor provenite din diferite surse în baza contextului în care le-am recepționat, experiențelor anterioare, nivelului intelectual, mediului, vârstei etc. De altfel, „capacitatea biologică de a simboliza – sau de a semnifica, de a exprima – ceva dincolo de sine este capacitatea fundamentală aflată nu doar la temelia limbajului, ci a oricărei forme de realitate”².

Un rol definitoriu aparține limbajului, depozitarul acumulărilor de semnificații și experiențe împărtășite și transmise de-a lungul

*Trustul de Presă al Ministerului Apărării Naționale
e-mail: dan_mireanu@yahoo.com

timpului. Acesta diminuează subiectivitatea indivizilor în perceperea realității și construiește, chiar și pentru un timp scurt, o realitate comună, deoarece „producerea continuă de semnale vocale în conversație poate fi bine sincronizată cu intențiile subiective curente ale celor care discută. Eu vorbesc în timp ce gândesc și tot așa face și partenerul meu de conversație”³. Fiecare dintre interlocutori aude ce spune celălalt și, în același timp, are propriile gânduri, idei, credințe legate de subiect, chiar dacă nu le exprimă în totalitate. Astfel, limbajul contribuie la o mai bună raționalizare și cunoaștere a propriilor idei, a propriilor înțelesuri subiective, care, odată exprimate, devin mai reale. Se poate spune așadar că limbajul face ca subiectivitatea mea să devină „mai reală” nu numai pentru partenerul meu de discuție, dar și pentru mine însumi.

Limbajul are rolul de a obiectiva experiențele personale și astfel de a le trece în obișnuit, în anonim. O experiență personală, concretă, unică, de ceartă în familie poate fi tipizată lingvistic cu formula „necaz cu soacra”. Astfel, devine un conflict anonim, o experiență familiară oricărui personaj din categoria „ginere”. De altfel, experiențele personale, umane, sunt grupate continuu în categorii generale de înțelesuri, care pot fi percepute atât obiectiv, cât și subiectiv. De fapt, datorită capacității sale de a transcende „aici și acum”-ul, limbajul leagă între ele diferite zone din realitatea cotidiană și le integrează într-un întreg sens. Aceste transcenderi au dimensiuni spațiale, temporale și sociale⁴. Limbajul poate transcende realitatea vieții cotidiene, integrând în viața indivizilor simboluri și experiențe care nu au fost trăite efectiv, la care nu au fost martori, dar la care au luat parte indirect. În același mod, limbajul stă la baza construcției unei fundații solide de reprezentări simbolice, provenite din altă lume, dar integrate în realul cotidian, precum religia, știința, arta și „în acest fel, simbolismul și limbajul simbolic devin constituenți esențiali ai realității vieții și ai percepției cotidiene, curente a acestei realități. Individul trăiește zilnic într-o lume de semnale și simboluri”⁵.

Pentru a înțelege mai bine mecanismele neurocognitive cu privire la perceperea subiectivă a realității, am apelat la studiile neurologului Antonio Damasio, care s-a ocupat în cercetările sale de modul în care interacționează funcționarea cerebrală cu cea fiziologică, într-o relație continuă

cu mediul social. În opinia autorului, în interiorul creierului, precum și între creier și corp, există o serie de rețele neuronale care transmit informații în mod continuu. De o parte din informațiile care circulă, fie că le primim sau le transmitem, suntem conștienți, de altele nu. Creierul însă actualizează în permanență parametrii fiziologici din toate regiunile corpului, precum și relația acestuia cu mediul, pentru a avea în permanență cele mai noi informații cu privire la funcționarea fiecărui subsansamblu din organism. Damasio sugerează că, pe măsură ce se desfășoară o emoție, creierul construiește imediat o schemă, o hartă. Autorul menționează că nu există diferențe mari între ceea ce cartografiază creierul și starea reală a organismului, deși granița dintre ele este uneori difuză. Astfel, o rană cartografiată în trunchiul cerebral și percepută ca durere duce la apariția mai multor reacții coordonate de creier în organism. Se produc reacții emoționale care vor schimba imediat atât starea fizică a corpului, funcționarea anumitor sisteme, cât și starea de spirit a individului. Astfel, arată Damasio, este imposibil să fim bucuroși atunci când ne-am rănit, deoarece „în general, aceste procese duc la asamblarea hărților distincte din punct de vedere calitativ, contribuind la substratul experiențelor de durere și de plăcere”⁶. Uneori, construcția unei hărți a corpului poate să apară înainte ca schimbările emoționale să aibă loc în corp, ceea ce arată capacitatea creierului de a simula, în anumite zone somato-sensibile, anumite stări ale corpului, ca și cum ele ar apărea.

Pe baza studiilor și a colaborării cu Damasio, Manuel Castells analizează relațiile interumane, formarea impresiilor, atitudinilor și reacțiilor noastre la anumiți stimuli, inclusiv la mesaje media sau la publicitate. Creierul procesează informațiile provenite de la senzorii corpului, dar și din mediu, pentru a supraveghea în permanență organismul, pentru a-l echilibra și pentru a-i produce o stare bună. Apar astfel o multitudine de rețele în care se asociază imagini, idei și sentimente, care devin conectate în timp și care alcătuiesc tipare neuronale de gândire ce structurează emoțiile, sentimentele și conștiința. „Astfel, mintea funcționează prin realizarea unei rețele între tiparele creierului și tiparele percepției senzoriale care derivă din contactul cu rețelele materiei, energiei și activităților ce alcătuiesc experiența trecută, prezentă și viitoare (prin anticiparea consecințelor anumitor semnale în funcție de imaginile stocate în creier)”⁷. Așadar,

realitatea s-ar putea defini, în acest context, ca o reacție la evenimentele curente, interne sau externe, pe care creierul o reflectă în funcție de tiparele proprii: „Deci, realitatea nu este nici obiectivă, nici subiectivă, ci o construcție materială de imagini care îmbină ceea ce se întâmplă în lumea fizică cu reprezentarea materială a experienței din circuitele creierului”⁸.

Legăturile neurale creează noi experiențe. Se stabilesc legături spațiale și temporale între obiectele percepute, evenimente, experiențe. La fel de importante sunt și experiențele la care am fost doar martori. Pentru experiențele indirecte, precum și pentru sentimentele de empatie, sunt responsabili neuronii oglindă. În încercarea de a arăta cum funcționează neuronii oglindă și ce rol au, Damasio rememorează un episod din laborator. Într-o după-amiază, în momentul în care s-a ridicat de pe scaun și a început să meargă, i-a apărut în minte, fără să-l fi văzut ori să se fi gândit la el de curând, fostul său coleg de laborator, doctorul B. A încercat să-și explice proveniența acestui gând cu totul întâmplător. Concluzia a fost că mișcarea sa, în încercarea de a se ridica, imita fidel gesturile pe care le făcea B într-o situație similară. Până și mersul fusese imitat în acel moment. Tehnic, generase o imagine somatosenzorială⁹. Această descoperire avea să releve legăturile strânse dintre mișcarea efectivă a corpului, reprezentarea acelei mișcări și amintirile care pot fi evocate în legătură cu un aspect sau altul al acelor reprezentări. Episodul este relevant pentru faptul că legăturile dintre oameni nu se reduc doar la limbaj, imagini vizuale și deducție logică, ci și la corpul nostru.

De asemenea, Damasio definește emoția și sentimentul, cu accent pe distincția dintre cei doi termeni. „Emoțiile sunt acțiuni însoțite de idei și de moduri de gândire, pe când sentimentele sunt percepții a ceea ce fac corpurile noastre în timp ce noi suntem cuprinși de emoții, dar și percepții ale stării noastre mintale din același interval de timp”¹⁰. Așadar, emoțiile își fac simțită prezența atunci când imaginile prelucrate în creier pun în acțiune un număr de regiuni care le declanșează. Atunci când aceste regiuni sunt activate, apar anumite consecințe, secreții ale anumitor substanțe chimice de către glandele endocrine, care sunt distribuite creierului și corpului. Astfel, corpul primește anumite comenzi în mod spontan, precum încremenire sau fugă, și sunt afișate anumite expresii faciale. Oamenilor, în

aceste momente, le vin în minte instantaneu diferite idei și planuri de acțiune, în funcție de experiențele anterioare sau de antrenamentul pentru o anumite situație. O emoție negativă trăită într-un moment de panică va conduce la rememorarea unor idei despre fapte negative, pe când o emoție pozitivă conduce la rememorarea unor situații plăcute. Pe măsură ce se dezvoltă o emoție, apar, automat, și anumite tipuri de prelucrare mintală. Tristețea, de exemplu, încetinește gândirea și poate determina persoana să se cufunde și mai adânc în starea care a provocat-o. Bucuria accelerează gândirea și reduce atenția acordată evenimentelor care n-au legătură cu ea. Toate aceste acțiuni care se desfășoară într-un timp scurt constituie o „stare emoțională”. Aceasta dispare treptat până la apariția unor noi stimuli care inițiază altă reacție în lanț.

În ceea ce privește legătura dintre emoții și memorie, pentru a fi ușor rememorat, un eveniment trebuie să fie frapant emoțional. „Dacă o scenă are o anumită valoare, dacă a existat suficientă emoție în momentul respectiv, creierul va capta imagini, sunete, atingeri, gusturi, mirosuri etc. și le va reda la momentul potrivit. Cu timpul, amintirea poate păli. Cu timpul, și imaginația unui narator se poate broda pe marginea materialului, acesta poate fi fragmentat și recombinat într-un roman sau un scenariu”¹¹. Este unul dintre motivele pentru care prezentarea atrocităților în media, spectacolul, moartea suscită atenția publicului și rămân întipărite în memorie.

Referitor la media și la emoțiile transmise intenționat de jurnaliști, Castells arată că publicul manifestă grade diferite de atenție, în funcție de tipul de reportaj prezentat în media. Astfel, cele mai frapante reportaje sunt cele care prezintă situații ce par să amenințe siguranța consumatorului ori acelea care violează normele sociale. Reacțiile la evenimentele care periclitizează supraviețuirea mobilizează resurse cognitive care induc atenția individului. Violența, ura, anxietatea, frica se rețin în memoria de lungă durată. Astfel, când se declanșează mecanismele emoționale în sistemele de supraveghere ale creierului, individul alocă o mai mare atenție informațiilor și este mai interesat să le cerceteze în profunzime. De cele mai multe ori, stimulul este suficient pentru a activa și a genera reacții, chiar și în absența unui anumit context sociopolitic. Este important ca stimulul să trezească sentimentul de pericol pentru individ și pentru apropiații săi. Reportajele care prevestesc

apocalipsa, previziunile economice, politice, sociale realizate de televiziuni, de multe ori fără acoperire în realitate, materialele din zonele fierbinți ale Globului sunt prizate și reținute ușor de marele public¹².

În creier sunt procesate emoțiile în raport cu memoria, ceea ce înseamnă că sentimentele includ asocieri cu alte evenimente, unele trăite direct, altele transmise genetic ori cultural. „Emoțiile sunt adânc înrădăcinate în creierul uman, pentru că au fost induse de instinctul de supraviețuire în decursul procesului de evoluție. (...) Astfel, cele șase emoții de bază sunt frica, dezgustul, surpriza, tristețea, fericirea și furia”¹³. Imaginile sunt stimulate de evenimente sau de obiecte. Creierul procesează evenimentele în baza rețelelor de asociații existente și le structurează. Dacă evenimentele sunt negative, circuitul de noradrenalină¹⁴ transmite emoții negative către creier, dacă sunt pozitive, circuitul de dopamină¹⁵ transmite emoții pozitive. Minte are abilitatea de a gândi în „viitor”, de a face conexiuni între evenimente previzibile și corespondențele conceptuale ale creierului.

După Damasio, noi percepem lucrurile din jur prin implicare, nu prin receptivitate pasivă. Pentru a exista conștiința de sine, în mintea umană trebuie să existe niște protocoale de comunicare între creier și percepțiile sale. Acestea sunt denumite, în termenii neuroștiințelor, metafore. O metaforă înseamnă, de fapt, repetarea unui traseu neuronal până când acesta ajunge să se imprime ireversibil în structura creierului¹⁶. Metaforele iau naștere pe măsură ce este activat același traseu al informației din creier.

Sinapsele neuronilor din traseu se consolidează până la formarea unui circuit permanent, care poartă numele de recrutare neurală. Cu cât intră mai mulți neuroni în acest traseu, cu atât mai bine se consolidează acest circuit denumit metaforă, de unde rezultă că gândirea metaforică este fizică, adică informațiile se scriu ca pe un hard-disk. Metaforele simple se combină și rezultă metafore complexe. Aceste metafore sunt esențiale pentru conectarea limbajului cu circuitele creierului. Narativele sunt alcătuite din *frame*-uri cognitive, adică din structurile narativelor rezultate, întipărite în creier de-a lungul timpului. Narrativele definesc rolurile sociale în contexte sociale. De aceea sunt foarte importante în explicarea atitudinilor cu privire la diferite evenimente modelele avute în

copilărie, tiparele de gândire din mediul de familie, școlar, social¹⁷.

Și Paul Watzlawick a fost unul dintre cercetătorii preocupați de felul în care percepem realitatea. În accepțiunea cercetătorului, realitatea este o fantasmă pe care o consolidăm toată viața, adaptând faptele din jur la concepția noastră despre realitate, și nu invers. „Dintre toate iluziile, cea mai periculoasă constă în a crede că nu există decât o singură realitate. În fapt, ceea ce există sunt diferite versiuni ale realității, unele contradictorii, toate fiind efecte ale comunicării, și nu reflectarea unor adevăruri obiective și eterne”¹⁸.

Perceperea și înțelegerea realității sunt în strânsă legătură și depind de cultura din care facem parte, de limbajul folosit, de contextul în care are loc un anumit eveniment. Percepția tinde să se lase influențată de dorințe, de necesități, de atitudini, de starea de spirit dintr-un anumit moment. Această fluctuație a percepției, în funcție de diferiți factori, conduce la faptul că persoane diferite reacționează diferit la același mesaj. Este motivul pentru care comunicatorii nu pot anticipa în totalitate efectele mesajelor asupra publicului¹⁹.

Expuși la aceiași stimuli, oamenii acționează diferit, pentru că prelucrează diferit informația, care este analizată conform experiențelor anterioare ale individului. Relevant pentru exemplificarea reacției diferite la același stimul este experimentul Berkley. Un om ține o mână sub un jet fierbinte de apă și cealaltă sub un jet de apă rece. Ambele mâini se introduc apoi într-un vas cu apă la temperatura camerei. Subiectul implicat va simți rece la mâna care a fost sub jetul de apă fierbinte și cald la mâna care a fost sub jetul de apă rece. Același individ, supus la același stimul, va simți diferit, în funcție de experiențele anterioare. „Senzorialitatea nu se structurează niciodată în sine și pentru sine, ci numai pe baza experienței anterioare”²⁰. În timpul actului de comunicare, fiecare participant reconstruiește, practic, situația de comunicare.

Comunicarea este înțeleasă, din această perspectivă, ca o interacțiune între actori sociali care au o anumită identitate, motivații și interese, în funcție de care interpretează într-un fel particular practicile sociale, valorile și simbolurile împărtășite la un moment dat în societate. De altfel, „într-o analiză de tip constructivist, mesajul există în măsura în care rearanjăm contextul sau, altfel spus, creăm un context nou, reconstruim atât un univers simbolic, cât și situația concretă în care comunicăm

cu diversele sale contexte²¹. Constructivismul consideră, conform direcției date de Școala de la Palo Alto, că indivizii construiesc lumea, având impresia că o percep, iar ceea ce definesc ca fiind realitate este, de fapt, o interpretare proprie, bazată pe comunicare.

Școala de la Palo Alto subliniază faptul că omul este „condamnat” să comunice, chiar și atunci când nu-și dorește să o facă, prin gesturi, atitudini, reacții, mimică, posturi etc.²² Comportamentul uman devine astfel fundamentul studiului comunicării. Analizând comportamentul uman în mod curent, construim sensul lucrurilor din jur, al lumii, obținem o reprezentare proprie a universului în care trăim. Oamenii încearcă în permanență să înțeleagă și să-și explice comportamentele celorlalți, intrând în rolul psihologului naiv care atribuie cauze, de multe ori imaginare, unei anumite situații.

Raportarea continuă la celălalt din proximitate, la evenimentul care se petrece, la poziția unui lider politic într-o situație complexă ori la felul în care avem impresia că evoluează societatea este una profund subiectivă. „Aceste orientări primare care constituie o raportare selectivă față de un obiect social (eveniment, personalitate, instituție) și care determină un model de comportament propriu se numesc atitudini sociale²³. Prin examinarea acestui construct, Gavreliuc arată că se pot înțelege mai bine mecanismele cognitive care anticipează conduitele noastre, precum și faptul că raportările oamenilor la lume se bazează de multe ori pe stereotipuri, prejudecăți care produc o serie de comportamente nedrepte asupra celor din jur, discriminați pe criterii de sex, etnie, apartenență politică etc. Această nouă logică a comunicării care se conformează axiomei lui Watzlawick „noi nu putem fără să comunicăm” avea să deschidă noi drumuri cu privire la comunicare.

C.H. Cooley este autorul teoriei *eului în oglinda celorlalți* (*looking-glass self*). El este cercetătorul care inițiază teoriile conform cărora identitatea subiectului se definește prin interacțiunea cu celălalt și se conturează continuu, în miezul unui proces de oglindire și reoglandire reciprocă. Așadar, subiectul și societatea alcătuiesc un întreg, atitudinile și comportamentele fiind rezultatul unui construct social. Acestea se nasc din interacțiuni, și nu din solitudine. Cele mai puternice metafore, tipare de gândire prin care se transferă sinelui valorile și atitudinile dominante se datorează grupurilor primare, precum familia, mediul social, vecinii,

prieteni. Acest grupuri joacă un rol hotărâtor în dezvoltarea personalității individului. Astfel, celălalt devine oglinda în care sinele se reflectă. Altfel spus, comportamentul, caracterul, așteptările se proiectează și se reflectă continuu în partenerii de relație, fiind într-o permanentă dinamică²⁴.

Aici este, de fapt, punctul de plecare al interacționismului simbolic: relația strânsă dintre individ și mediul social. Am putea spune că mediul social are propria realitate, din care individul selectează în mod subiectiv o anumită parte. Interacționismul presupune un răspuns creativ, constructiv la diferiți stimuli din mediu. De asemenea, oamenii interacționează subiectiv, utilizând, în cadrul relațiilor sociale, simboluri, semnificații. În acest proces al interacțiunii simbolice se dezvoltă în permanență sinele. O parte a sinelui se va regăsi în mediul din care face parte, cu care se va identifica, pe când o altă parte a sinelui va fi în opoziție cu ceilalți și cu mediul. Un joc continuu, la care face referire G.H. Mead, atunci când introduce conceptul de rol jucat de fiecare individ în diferite situații²⁵.

Pe timpul jocului de rol, individul manifestă contextual o conduită, în raport cu atitudinile celorlalți. Astfel, conduita sa se articulează în funcție de personalitate, rol și grup de referință. Sinele se modelează continuu, dobândindu-și coerența și unitatea prin ceilalți. Interacțiunea se produce prin intermediul simbolurilor, în care subiectul se privește cu ochii celorlalți și elaborează o serie de strategii de acomodare succesive ale sinelui la așteptările celor din jur²⁶.

În privința actului performativ interpretat cotidian de fiecare individ în public, acesta ar fi, după Goffman, o *față* socială care cuprinde, asemenea unei piese de teatru, o scenografie, recuzită, un rol, o atitudine etc. Uneori, teatralizarea unei atitudini, meserii, situații cere sacrificii destul de mari. Pentru ca o discuție radiofonică să pară cât mai spontană, simplă, fără inhibiții, moderatorul se pregătește ore în șir, realizează un scenariu bine pus la punct, exersând îndelung spontaneitatea. Un alt exemplu pe care îl dă Goffman cu privire la dramatizarea cotidianului și la jocurile de rol este acela al unui model celebru, afișat pe coperta revistei „Vogue”, care portretizează excesiv prin haine, ținută și expresie facială o înțelegere perfectă a publicației pe care o are în mână. În realitate, cei ce se chinuie să se exprime pe sine atât de adecvat nu vor mai avea timp pentru lectura propriu-zisă²⁷.

Goffman face referire și la selecția rolurilor, în funcție de profesie, statut social. „Astfel, un specialist ar putea dori să facă o figură modestă pe stradă, într-un magazin sau acasă, dar în sfera socială care include etalarea competențelor sale profesionale va fi mai preocupat să ofere un spectacol de efect”²⁸. Este, de altfel, și cazul vedetelor de televiziune, a starurilor, care, știindu-se admirate, vor să facă impresia unor oameni de lume, modești, sociabili, jucând rolul omului modest, cu nimic ieșit din comun. La fel după cum există și cazuri de indivizi care investesc în vestimentație, în mașină sau în casă mai mult decât își permit, de dragul unei reprezentării spectaculoase în ochii celorlalți.

Individul are un rol creator în societate, deoarece prin interacțiunile cu mediul, el nu doar reacționează, ci și acționează, producând propria conduită. Ideea de actor, pentru individ, devine centrală. Autorul subliniază că oamenii acționează conform semnificațiilor pe care le au, pentru ei, diferite obiecte sociale. Aceste semnificații, la rândul lor, sunt construite social, în cadrul interacțiunilor din mediu. De asemenea, aceste semnificații sunt reinterpretate, la rândul lor, prin prisma schemelor, tiparelor de gândire ale fiecărui individ în parte²⁹.

R.K. Merton consideră că oamenii, prin credința lor, pot forța realitatea să intre în cadre noi de definiție³⁰. Prin urmare, se ajunge ca anumite premise false să nască adevăruri. Merton propune, spre exemplificare, un scenariu. Pe timpul crizei economice din 1930, în SUA, o bancă este confruntată cu o situație neașteptată. Un zvon conform căruia banca ar avea probleme financiare. Directorul infirmă, dar, odată aruncat acest zvon în spațiul public, principalii acționari se retrag, partenerii cei mai importanți procedeză în același fel, iar, în cele din urmă, clienții obișnuiți le urmează exemplul, gândind că, desigur, dacă cei care se pricep sunt influenți, au bani și totuși s-au retras, este momentul să o facă și ei. Așadar, într-un timp foarte scurt, o instituție fără niciun fel de probleme ajunge să dea faliment, confirmând astfel profecția.

Concluzii

Mediul social are propria realitate, din care individul selectează în mod subiectiv o anumită parte, reacționând la interacțiunea cu diferiți stimuli

din mediu. De asemenea, partenerii de dialog construiesc în permanență sensul comunicării. Ei definesc și redefinesc constant relația, totul fiind o negociere continuă.

Perceperea și înțelegerea realității sunt în strânsă legătură și depind de cultura din care facem parte, de limbajul folosit, de contextul în care are loc un anumit eveniment. De aceea oamenii acționează diferit când sunt expuși la aceiași stimuli, pentru că prelucrează diferit informația, care este analizată conform experiențelor anterioare ale individului.

Limbajul folosit de un individ are rolul de a obiectiva experiențele personale și astfel de a le trece în obișnuit, în anonim. O altă caracteristică a acestuia este că el poate transcende realitatea vieții cotidiene, integrând în viața indivizilor simboluri și experiențe care nu au fost trăite efectiv, la care nu au fost martori, dar la care au luat parte indirect. Așadar, limbajul deține capacitatea de a transcende timpul și spațiul, legând între ele diferite zone din realitatea cotidiană și integrându-le într-un întreg sens.

Atunci când oamenii sunt convinși că predicțiile lor se vor adevăra, fie că se referă la anumite situații din familie, la anumite atitudini ale unor colegi, la anumite împrejurări, acestea se vor confirma, chiar dacă ei nu conștientizează că au acționat chiar în sensul îndeplinirii previziunilor. Individul ajunge, așadar, printr-o serie de factori prezentați, să-și construiască o realitate, în funcție de factorii care au acționat asupra lui în primii ani de viață, mediu social, educație, grup de apartenență etc. Această realitate, într-o continuă dinamică, poate fi, în anumite situații, un adevărat câmp de luptă, iar media, prin mijloace specifice, o poate influența, potența, modifica.

NOTE:

1 John Fiske, *Introducere în științele comunicării*, Polirom, 2003, p. 91.

2 J.R. Searle, *Realitatea ca proiect social*, Editura Polirom, București, 2000, p. 179.

3 P.L. Berger, T. Luckmann, *Construirea socială a realității: Tratat de sociologia cunoașterii*, Editura Univers, 1999, p. 58.

4 *Ibidem*, p. 60.

5 *Ibidem*, p. 61.

6 A.R. Damasio, *Sinele: Construirea creierului conștient*, Editura Humanitas, 2016, p. 119.

7 M. Castells, *Comunicare și putere*, Comunicare.ro, 2015, p. 140.

8 *Ibidem*, p. 141.

9 *Ibidem*, p. 123.

10 *Ibidem*, p. 128.

11 *Ibidem*, p. 151.

12 *Ibidem*, p. 140.

13 *Ibidem*, p. 142.

14 Noradrenalina sau norepinefrina este un neurotransmițător; diferă de adrenalină, deoarece îi lipsește un metil legat de gruparea amino. (...) Ca hormon de stres, aceasta implică părți ale creierului în care au loc controalele de atenție și de reacție. Împreună cu epinefrina, provoacă răspunsul „atacul sau evadarea”, activând sistemul nervos simpatic pentru a mări rata cardiacă, eliberează energie ca glucoză din glicogen și crește tonusul muscular. Noradrenalina este eliberată atunci când o serie de modificări fiziologice sunt declanșate de un eveniment. Sursa: <https://educalingo.com/ro/dic-it/noradrenalina>, accesat la 03.01.2020.

15 Neurotransmițător din grupa catecolaminelor, precursor de noradrenalină, având un rol fundamental în creier pentru controlul motricității și utilizat în terapeutică pentru acțiunea sa stimulantă asupra sistemului cardiovascular. Sursa: <https://www.csid.ro/dictionar-medical/dopamina-11555116>, accesat la 03.01.2020.

16 M. Castells, *op.cit.*, p. 143.

17 *Ibidem*, p. 141.

18 Paul Watzlawick, Don D. Jackson, Janet Helmick, *Une logique de la communication*, Éditions du Seuil, Paris, 1967, p. 46.

19 W.J. Severin, J.W. Tankard, *Perspective asupra teoriilor comunicării de masă: Originile, metodele și utilizarea lor în mass media*, Editura Polirom, București, 2004, p. 81.

20 A. Gavreliuc, *Psihologia socială și dinamica personalității*, Editura Polirom, București, 2019, p. 63.

21 C. Beciu, *Sociologia comunicării și a spațiului public*, Editura Polirom, București, 2011, p. 22.

22 P. Dobrescu, A. Bârgăoanu, N. Corbu, *Istoria comunicării*, Comunicare.ro, 2007, p. 357.

23 A. Gavreliuc, *Psihologia socială și dinamica personalității*, Editura Polirom, București, 2019, p. 101.

24 *Ibidem*, p. 45.

25 B. Kenneth, *The methodology of Herbert Blumer*, Cambridge University Press, 1990, p. 13.

26 A. Gavreliuc, *op.cit.*, p. 101.

27 E. Goffman, *Viața cotidiană ca spectacol*, Comunicare.ro, 2007, p. 68.

28 *Ibidem*, p. 68.

29 B. Kenneth, *The methodology of Herbert Blumer*, Cambridge University Press, 1990, p. 86.

30 R.K. Merton, ”The Self-Fulfilling prophecy”, *The Antioch Review*, No. 74(3), 2016, p. 3.

BIBLIOGRAFIE

Baugh Kenneth Jr., *The methodology of Herbert Blumer*, Cambridge University Press, 1990.

Beciu C., *Sociologia comunicării și a spațiului public*, Editura Polirom, București, 2011.

Berger P.L., Luckmann T., *Construirea socială a realității: Tratat de sociologia cunoașterii*, Editura Univers, București, 1999.

Castells M., *Comunicare și putere*, Comunicare.ro, 2015.

Damasio A.R., *Sinele: Construirea creierului conștient*, Editura Humanitas, București, 2016.

Dobrescu P., Bârgăoanu A., Corbu N., *Istoria comunicării*, Comunicare.ro, 2007.

Fiske John, *Introducere în științele comunicării*, Editura Polirom, București, 2003.

Gavreliuc A., *Psihologia socială și dinamica personalității*, Editura Polirom, București, 2019.

Goffman E., *Viața cotidiană ca spectacol*, Comunicare.ro, 2007.

Kenneth B., *The methodology of Herbert Blumer*, Cambridge University Press, 1990.

Merton R.K., ”The Self-Fulfilling prophecy”, *The Antioch Review*, No.74(3), 2016.

Searle J.R. *Realitatea ca proiect social*, Editura Polirom, 2000.

Severin W.J., Tankard J.W., *Perspective asupra teoriilor comunicării de masă: Originile, metodele și utilizarea lor în mass media*, Editura Polirom, București, 2004.

Watzlawick Paul, Jackson Don D., Helmick Janet, *Une logique de la communication*, Éditions du Seuil, Paris, 1967.